

การนำเสนอความคิดหลักที่ปรากฏในสุนทรพจน์ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพและเหตุ วินาศกรรม 911

Rhetorical Criticism: The Main Ideas in “Atoms for Peace” and “911” speeches

วิชญาพร ลายทอง¹ และ รุจิระ โรจนประภาณ²

Wichayaporn Laithong¹ and Ruchira Rojanaprayon²

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์^{1,2}

Rattanakosin College of Innovation Management^{1,2}

E-mail: ¹ wichaya.lai@hotmail.com; E-mail ² rujira2@yahoo.com

Retrieved 22-02-2019; Revised 3-03-2019; Accepted 26-03-2019

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือเพื่อประเมินลักษณะเฉพาะของสุนทรพจน์ของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาสองคน คือ ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ ในหัวข้อ “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” ในปี พ.ศ. 2496 และ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ในหัวข้อ “911” ในปี พ.ศ. 2544 ผ่านการใช้คำ โดยทั้งสองมีลักษณะร่วมกันในการใช้ประเด็นของ “เสรีภาพ” และ “สันติภาพ” กรอบแนวคิดที่ใช้คือแนวการวิเคราะห์กลุ่มคำและคำตรงข้าม ของเคนเน็ต เบิร์ก

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ด้วยบททางวาทวิทยา บทสุนทรพจน์ที่นำมาวิเคราะห์เป็นภาษาอังกฤษในรูปแบบของการบันทึกเสียงและตัวบทภาษาเขียน มีการเผยแพร่สาธารณะบนอินเทอร์เน็ต <<http://www.americanrhetoric.com>>

ผลการศึกษาพบว่า ในสุนทรพจน์ของ ไอเซนฮาวร์ มีการใช้คำด้านบวกจำนวน 10 คำ ในการสนับสนุนคำฝ่ายธรรมะ คำว่า “สันติภาพ” เป็นคำแสดงความคิดหลัก และมีคำฝ่ายอธรรม “ความกลัว” เป็นคู่ตรงข้ามของคำว่า “สันติภาพ” แต่ไม่ปรากฏคำด้านลบ ในขณะที่ ในสุนทรพจน์ของบุช มีการใช้คำด้านบวกจำนวน 7 คำ ในการสนับสนุนคำฝ่าย ธรรมะมี “เสรีภาพ” เป็นคำแสดงความคิดหลัก และในด้านลบหรือคำฝ่ายอธรรมจำนวน 6 คำ มีคำว่า “(การ/ผู้)ก่อการร้าย” เป็นคำแสดงความคิดหลักและถือเป็นคู่ตรงข้ามของคำว่า “เสรีภาพ”

คำสำคัญ: การสื่อสารการเมือง; วาทวิทยา; การวิเคราะห์กลุ่มคำ

Abstract

The purpose of this study was to evaluate distinctive features and language/word choices in two presidential speeches as Dwight D. Eisenhower's "Atoms for Peace" in 1953 and George W. Bush's "911" in 2001. Mutual characteristics of these two orations involved the notions of "peace" and "freedom". Kenneth Burke's cluster-agon criticism analysis methodology was employed to illustrate the main ideas and identify the motives of the rhetors.

A qualitative research method was adopted. The speeches were in the form of sound recordings with English written text accessed from the website <<http://www.americanrhetoric.com>>.

The findings revealed that Eisenhower used 10 good terms to support his God term "peace" as the main concept in his speech. "Fear" was identified as the only Devil term to oppose "peace", with no satellite terms. By contrast, Bush used 7 good terms to support his God term "freedom" as the main concept in his "911" speech. Six satellite terms were used to support the Devil term "Terrorist /(ism)" in opposition to "freedom".

Keywords: Rhetorical Criticism; Political Communication; Cluster-agon criticism

บทนำ

มนุษย์ไม่ว่าชาติใด สังคมใด ต่างก็ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ในการใช้ภาษาในการสื่อสารระหว่างกันนี้มนุษย์ล้วนแต่ใช้การพูดเป็นวิธีการสื่อสารหลักมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยจะสังเกตได้ว่าสังคมของมนุษย์ดั้งเดิมจะเป็นสังคมแบบมุขปาฐะ ใช้การพูดถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้ต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถึงแม้จะเกิดตัวเขียนจะขึ้นมาในภายหลังก็ไม่ได้ทำให้การพูดมีความสำคัญน้อยลงไปแต่อย่างใด อาจจะเนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า การพูดทำได้สะดวก รวดเร็วกว่าการเขียน หรือการพิมพ์มากนัก ทำให้การพูดก็ยังคงมีความสำคัญและเป็นวิธีการสื่อสารหลักในปัจจุบันอยู่

มนุษย์ทุกคนหากไม่บกพร่องทางการพูดก็จะสามารถเริ่มพูดได้ตั้งแต่อายุ 1-2 ขวบและอาศัยการเลียนแบบ การพูดตาม ประกอบกับการเรียนรู้ทางสังคมจนสามารถพูดเป็นประโยค เรียบเรียงได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่เมื่ออายุประมาณ 7-8 ปี แสดงให้เห็นว่าการ "พูดได้" นั้นไม่ใช่สิ่งที่ยาก เนื่องจากใคร ๆ ก็พูดกันได้ ต่างกับการ "พูดเป็น" ที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ คือเป็นศาสตร์ในแง่ที่ว่ามีการศึกษาจากตำราและถ่ายทอดกันได้ และเป็นศิลป์ในแง่ที่ว่าคนแต่ละคนก็มีความสามารถเฉพาะตัวในการพูด ไม่สามารถทำให้เก่งเท่ากันหรือลอกเลียนกันได้ (ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์, 2525) นักพูดบางคนอาจเก่งในเรื่องใช้คำพูดปลุกปั่นมวลชน นักพูดบางคนก็อาจเก่งในเรื่องการพูดโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นเห็นด้วยได้

อาจกล่าวได้ว่าการ “พูดเป็น” หรือการพูดแบบมีวาทศิลป์ ตามที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพูดแบบมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารให้ประทับใจนั้น สามารถนำไปสู่ความสำเร็จทั้งด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล ด้านการงานอาชีพ หรือแม้แต่ด้านความสัมพันธ์ระดับประเทศได้ เช่น การลดความขัดแย้งด้วยการพูด จะเห็นได้ว่ามีบุคคลจำนวนไม่น้อยสร้างตนให้มีชื่อเสียงและร่ำรวยด้วยการพูดแบบมีวาทศิลป์ เช่น อุดม แต่พานิช หรือที่รู้จักกันในชื่อ “โน้ตอุดม” หรือ โอปร่าห์ วินฟรีย์ หลายบุคคลก็ได้ใช้วาทศิลป์ในการโน้มน้าว ปลุกเร้า และสร้างความสะเทือนใจแก่ผู้ฟังจนสามารถขับเคลื่อนสังคมได้ เช่น มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ได้กล่าวสุนทรพจน์อันเลื่องชื่อของเขา “ข้าพเจ้ามีความฝัน” (I Have a Dream) ที่เป็นสัญลักษณ์ของการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิพลเมือง ความเท่าเทียมกันและต่อต้านการกีดกัน แบ่งแยกเหยียดคนผิวสีในอเมริกา และถึงแม้มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์จะถูกลอบสังหารในเวลาต่อมา แต่ไม่มีใครสามารถทำลายที่สิ่งเขาพูดไปได้ ถ้อยคำของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ยังเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมอเมริกาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความเท่าเทียมกันในด้านเชื้อชาติและสีผิว

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพูดแบบมีวาทศิลป์นั้นส่งผลให้ผู้พูดสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ ไม่ว่าจะเป็นการมีชื่อเสียง โน้มน้าวให้คนอื่นคล้อยตาม ปลุกเร้า หรือขับเคลื่อนสังคมโดยที่ข้อความที่พูดนั้นอาจจะจริงหรือไม่เป็นความจริงเลยก็เป็นได้

ผู้วิจัยได้สังเกตว่าในฐานะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก รวมถึงผู้นำประเทศสหรัฐอเมริกาในอดีตก็มักจะ “พูดเป็น” กล่าวคือมีสุนทรพจน์ที่ลึกซึ้งกินใจและถูกนำไปอ้างอิงอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นอดีตประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลท์ ที่กล่าวถึงการเอาชนะความกลัวในช่วงที่เศรษฐกิจในประเทศสหรัฐอเมริกตกต่ำ หรือ อดีตประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ที่กล่าวถึงความมุ่งมั่นที่จะพิชิตอวกาศ โดยการส่งมนุษย์ไปดวงจันทร์เป็นครั้งแรกซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าวาทะของผู้นำประเทศสหรัฐอเมริกาน่าสนใจและควรค่าแก่การศึกษาเนื่องจากการประกาศวิสัยทัศน์ของประธานาธิบดีและประกาศอุดมการณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งอย่างไรก็ตามจะส่งผลต่อโลกไม่มากนักน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวาทะของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อเมริกา เพื่อตีความเจตนาและวิเคราะห์การนำเสนอความคิดหลักในวาทะนั้น ๆ

โดยผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวาทะของบุคคลสองท่านคือ สุนทรพจน์ของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ดไวท์ ดี. ไอเซนฮาวร์ ที่กล่าวต่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในหัวข้อ “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” และสุนทรพจน์อดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา จอร์จ ดับเบิลยู. บุช ที่กล่าวต่อที่ประชุมร่วมรัฐสภาสหรัฐอเมริกา (Joint Session of Congress) หลังจากเหตุการณ์วินาศกรรม 911 โดยการวิจัยจะอาศัยแนวทาง Kenneth Burke วิเคราะห์กลุ่มคำและคำตรงข้าม (Cluster Agon criticism) ของวาทวิพากษ์ (Rhetorical criticism) โดยมีขอบเขตการวิจัยและวัตถุประสงค์ดังจะกล่าวถึงเป็นลำดับถัดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินลักษณะเฉพาะของสุนทรพจน์ของอดีตนายกรัฐมนตรีแห่ง สหรัฐอเมริกาสองคน คือ ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ ในหัวข้อ “ระบอบนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” ในปีพ.ศ. 2496 และ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ในหัวข้อ “911” ในปี พ.ศ. 2544

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมมีเนื้อหาหลัก 3 ประเด็นคือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับวาทวิทยา (2) Cluster agon criticism ของเคนเน็ต เบิร์ก (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวาทวิทยา

วาทวิทยาหมายถึง ญาณวิทยา (epistemology) หรือ วิธีการรับรู้ (way of knowing) ที่นักวิจัยใช้ในการทำความเข้าใจกระบวนการสื่อสารและผลิตรกรรม (artifact) ที่ทำการศึกษา โดยการใช้การประเมินตีความ ประเมิน รวมถึงการให้เหตุผล (Cosmin-Constantin & Claudia, 2015) ทั้งนี้ตัว “ผลิตรกรรม” ที่ว่าหมายถึงสิ่งที่นักวิจัยต้องการศึกษา โดยอาจจะเป็น สุนทรพจน์ ถ้อยคำ เพลง บทสวด ภาพยนตร์ งานศิลปะหรือสถาปัตยกรรมก็ได้ ซึ่ง Foss (2018) มองว่าวาทวิทยาเป็นการตรวจสอบและอธิบายอย่างเป็นระบบ ถือได้ว่าวาทวิทยาเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในสายสังคมศาสตร์อย่างหนึ่ง

ทั้งนี้ Foss (2018) ได้อธิบายว่าในการเข้าใจความหมายของวาทวิทยานั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจในสามมิติ (dimension) หลัก ๆ ด้วย คือ

- 1) การวิพากษ์ในฐานะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
- 2) กิจกรรม (act) และผลิตรกรรม ในฐานะสิ่งที่ถูกวิพากษ์
- 3) การเข้าใจกระบวนการทางวาทในฐานะเป้าหมายของการวิพากษ์

โดยใน การวิพากษ์ในฐานะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบนั้น Foss กล่าวว่ามนุษย์มักจะมีการตอบสนองต่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในทุก ๆ วันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อพบเจอสัญลักษณ์ มนุษย์ก็จะพยายามคิดหาเหตุผลว่าสัญลักษณ์เหล่านั้นทำงานอย่างไรและทำไมสัญลักษณ์เหล่านั้นถึงมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้ ตัวอย่างเช่น มนุษย์อาจจะตอบสนองต่อสัญลักษณ์ เช่น เพลงหรือภาพยนตร์ ด้วยความรู้สึก “ชอบ” หรือ “ไม่ชอบ” กระบวนการวาทวิทยานั้นก็เกี่ยวกับการตอบสนองต่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกัน ทว่าจะเป็นระบบและมุ่งเน้นมากกว่าด้วยการอธิบายหรือตีความ โดยแทนที่จะมองเพียงว่า “ชอบ” หรือ “ไม่ชอบ” ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดเพียงอย่างเดียว กระบวนการวาทวิทยาจะมุ่งเน้นไปที่การประเมินหรือตีความข่าวสาร (messages) ที่สื่อออกมามากกว่า ดังนั้นวาทวิทยาจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เราอธิบาย ตรวจสอบ และเข้าใจสัญลักษณ์ รวมถึงการตอบสนองต่อสัญลักษณ์ของมนุษย์ได้อย่างรอบรู้ (sophisticated) มากขึ้น

สำหรับ กิจกรรมและผลิตรกรรม ในฐานะสิ่งที่ถูกวิพากษ์นั้น Foss ได้ให้ข้อสังเกตว่า กิจกรรมนั้น เป็นสิ่งไม่จีรัง (fleeting and ephemeral) ซึ่งจะดำเนินไปในระยะที่เห็นหรือได้ยินของผู้ชม/ผู้ฟังเท่านั้น เช่น สุนทรพจน์ หรือการ

แสดงที่ดำเนินต่อผู้ชม ณ ขณะนั้น ดังนั้นกิจกรรมทางวาทะ (rhetorical act) เหล่านั้นจึงยากที่จะ ทำการศึกษาวิเคราะห์ นักวิจัยส่วนมากจึงเลือกที่จะศึกษา "ผลิตรกรรม" ของกิจกรรมนั้นๆ แทน เนื่องจากมีหลักฐานจับต้องได้มากกว่า เช่น สุนทรพจน์ที่ถูกถอดเสียง (transcribed) แล้วนำไปโพสต์บนเว็บไซต์ วิดีโอที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับการเข้าใจกระบวนการทางวาทะในฐานะเป้าหมายของการวิพากษ์นั้น Foss ได้ตั้งข้อสังเกต สำหรับนักวิพากษ์สองประเภท โดย Foss มองว่า ถึงแม้จะศึกษา กิจกรรม ผลิตรกรรม วาทะ เช่นเดียวกัน แต่นักวิพากษ์วัฒนธรรมสมัยนิยม (pop culture) มักจะเริ่มกระบวนการวิพากษ์จากความสนใจในการที่จะ เข้าใจสัญลักษณ์นั้นๆ และดูว่ามันทำงานอย่างไร เช่น ศึกษาพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ใน กรุงวอชิงตันดีซี ความหมายเพลงของ Adele หรือการตีความหนังของ Marvel เป็นต้น เมื่อพิจารณาว่า สถานการณ์ประวัติศาสตร์นั้นๆ ที่นักวิพากษ์ต้องการจะศึกษาอาจถูกผู้คนลืมเลือนไปเสียแล้ว หรือกรณีที่ผู้ พุดหรือผลิตรกรรม ที่ต้องการศึกษาไม่ได้เป็นที่สนใจของสาธารณชนอีกต่อไป Foss จึงมองว่าการวิพากษ์ เพียงเพื่อที่จะ"เข้าใจ"ผลิตรกรรม ในวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่นนี้ไม่มีประโยชน์มากเท่าใดนัก ในทางกลับกัน เขามองว่า นักวิพากษ์วาทะ (rhetorical critics) จะไม่มุ่งเน้นที่คุณภาพหรือคุณลักษณะของตัวผลิตรกรรม ที่ต้องการนำมาศึกษาเท่านั้น แต่จะศึกษาว่าผลิตรกรรม นั้น ๆ บ่งบอกอะไรบางอย่างเกี่ยวกับธรรมชาติของวาท ศาสตร์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นักวิพากษ์วาทะมุ่งเน้นที่จะช่วยสนับสนุน สร้างทฤษฎีวาทศาสตร์ (rhetorical theory) ซึ่งนักวิพากษ์วาทะเชื่อว่าทฤษฎีเหล่านี้จะเป็นหลักการที่จะอธิบายกระบวนการและปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ทางวาทศาสตร์ รวมถึงมีส่วนช่วยในการตอบคำถามที่มนุษย์ตั้งขึ้นเพื่อที่จะเข้าใจโลกมากขึ้น

2. Cluster agon criticism

ในหนังสือชื่อ Attitude Toward History (1984) เบิร์กได้นำเสนอถึงวิธีในการวิจารณ์วรรณคดี (literary criticism) โดยเสนอวิธีที่เขาเรียกว่า "วิเคราะห์กลุ่มคำ" (cluster analysis) โดยอธิบายว่าวิธีนี้จะทำ ให้นักวิจารณ์สามารถศึกษาถึงความสัมพันธ์และความหมายระหว่างแนวคิดกับตัวบทได้โดยการ "สังเกต ว่าหัวข้อ (subjects) ได้อยู่รวมเป็นกลุ่ม (cluster) กับหัวข้อใด" กล่าวคือ เมื่อนักกรีกกล่าวถึงถึงหัวข้อ a ให้ดู ว่าภาพ b, c ,d ไตที่ผูกโยงกับที่หัวข้อ a นั้น (Burke, 1984) เบิร์กได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ cluster analysis ในหนังสือ The Philosophy of Literary Form (1990) ว่า ในการศึกษา "กลุ่มคำที่เชื่อมโยงกัน" (associational clusters) ของผู้ผลิตผลิตรกรรม เราสามารถเข้าถึงได้มากกว่าแค่แรงจูงใจและคุณลักษณะ ของผู้พูด โดยในการสังเกตว่า "สิ่งใดไปด้วยกันกับสิ่งใด" (what goes with what) ในกลุ่มคำเหล่านั้น นักวิจัยสามารถสำรวจว่า กิจกรรม (acts) รูปภาพ ลักษณะนิสัย สถานการณ์แบบใด ไปด้วยกันกับแนวคิด เรื่องของ ความกล้าหาญ ความชั่วร้าย ความสะอวดกสบาย ความสิ้นหวัง เป็นต้น ซึ่งเบิร์กได้เพิ่มเติมอีกว่า clusters หรือกลุ่มคำที่นักวิจัยค้นพบในผลิตรกรรมนั้น ๆ จะไม่อยู่ในการตระหนักรู้ของผู้ผลิตผลิตรกรรม

เนื่องจากถึงแม้ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จะตระหนักถึงการพูด การเขียน การเลือกคำอุปมาอุปไมยในการสร้างอารมณ์ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ก็ไม่มีทางที่จะสามารถตระหนักถึงสัมพันธภาพของกลุ่มคำได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ตามนักวิจัยอื่น ๆ ต่างก็มองว่า วิธีวิเคราะห์กลุ่มคำของเบิร์กนี่ยังไม่ชัดเจนในเรื่องของวิธีการเท่าใดนัก โดย Berthold (2009) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าเบิร์กเพียงแค่ร่างขั้นตอนคร่าว ๆ ในการวิเคราะห์กลุ่มคำเท่านั้น และนักวิจัยที่อยากจะใช้ของวิธีการของเบิร์กก็คงจะสับสนจากวิธีที่ขาดความชัดเจนเช่นนี้ เนื่องจากความไม่ชัดเจนในขั้นตอนวิเคราะห์กลุ่มคำ นักวิจัยหลายคนจึงพยายามที่จะทำให้วิธีวิเคราะห์กลุ่มคำของเบิร์กนี้มีความนามธรรม (abstract) น้อยลง

โดยนักวิจัยเด่น ๆ ที่มีส่วนทำให้แนวทางวิเคราะห์กลุ่มคำของเบิร์กชัดเจนขึ้นมีสามคนด้วยกัน คือ William Rueckert, Sonja Foss และ Carol A. Berthold เริ่มจาก Rueckert (1983) โดยเขาพยายามทดลองประยุกต์วิธีวิเคราะห์กลุ่มคำของเบิร์กกับตัวบทที่แตกต่างกัน เช่น บทละครโอเทลโล (Otello) ของเชคสเปียร์ กลอนของ Cummings และ Wordsworth และนิยายเรื่อง Madame Bovary และ The Ordeal of Richard Feverel เขาได้อธิบายว่า วัตถุประสงค์ของวิธีวิเคราะห์กลุ่มคำนี้เพื่อที่จะหาว่าสิ่งใดไปด้วยกันกับสิ่งใด และเพราะเหตุใด โดยกระบวนการนี้ทำได้โดยการทำดัชนี (index) และ หาความสัมพันธ์ (concordance) ในงานนั้น ๆ

Berthold (2009) และ Foss (2018) ได้อธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์กลุ่มคำ โดยเธอได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1) ระบุคำหลักในผลิตภัณฑ์ โดยคำหลักคือคำ วลี หรือประโยคที่มีความสำคัญในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งความสำคัญนี้จะอิงจากกับความถี่ที่คำนั้นปรากฏออกมา หรือความเข้มข้น (intensity) ในแง่ของอารมณ์หรือพลังที่คำนั้นถ่ายทอดออกมา Berthold ยังเพิ่มเติมว่าเราอาจจะดูจากปัจจัยอื่นเพิ่มเติม เช่น ความเข้มแข็งและความชัดเจนของมโนภาพจากคำนั้น ๆ ความถี่ที่คำนั้นปรากฏร่วมกับคำหลัก (key terms) คำอื่น ๆ การมี-ไม่มีอยู่ของคำพ้องรูปและความหมายโดยนัยในแง่ลบที่ปรากฏขึ้นใน immediate context เป็นต้น ทั้งนี้ Foss แนะนำให้เริ่มจากการหาคำฝ่ายธรรมะ (God term) ก่อน โดยคำฝ่ายธรรมะนี้จะหมายถึงคำ วลี หรือประโยคที่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญที่สุด มองว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด สมบูรณ์แบบ หรือสะท้อนอุดมคติของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ ซึ่งคำฝ่ายธรรมะ ถือเป็นคำที่สำคัญที่สุดในผลิตภัณฑ์ โดยปกติแล้วจะมีคำฝ่ายธรรมะ มีแค่คำเดียว และจะถูกล้อมรอบไปด้วยกลุ่มคำที่สนับสนุนคำฝ่ายธรรมะ หรือ”คำด้านบวก” (good terms) ซึ่งหมายถึงคำ วลี ประโยคที่มีความสำคัญเป็นรองเพียงคำฝ่ายธรรมะ มีความเชื่อมโยงไปในทางสนับสนุนเท่านั้น คำหลักอีกประเภทหนึ่งคือคำฝ่ายธรรมะ (devil terms) ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามของคำฝ่ายธรรมะหมายถึงคำ วลี หรือประโยคที่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์มองว่าเป็นสิ่งที่แย่ที่สุด เป็นแง่ลบที่สุด หรือสะท้อนความชั่วร้าย

2) ร่างแผนภาพความสัมพันธ์ของกลุ่มคำหลัก โดยในขั้นตอนนี้จะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดว่าคำหลักใดเกี่ยวข้องกับคำใดบ้าง โดยความสัมพันธ์ที่ว่าจะดูได้จาก (1) การปรากฏใกล้ ๆ กันของคำหลัก (2) มีการใช้คำว่า “และ” (and) เชื่อม (3) คำหลักมีการความสัมพันธ์แบบเหตุเป็นผลกัน เป็นต้น

3) หาแบบแผนในการเชื่อมโยงกัน ที่เราได้จากการทำขั้นตอนที่ 2 และพยายามอธิบายความเชื่อมโยงนั้นด้วยการตีความ ประเมิน เช่นเราค้นพบจากการวางแผนภาพความสัมพันธ์ว่า ผู้พูดมักจะนำคำว่า “อิสรภาพ” มาเชื่อมโยงกับคำว่า “ความปลอดภัย” เราในฐานะนักวิจัยอาจจะพยายามอธิบายโดยการตีความว่า ในทฤษฎีของผู้ผลิตผลิตรกรรมความปลอดภัยเป็นข้อจำกัดของอิสรภาพ เป็นต้น โดยในขั้นตอนนี้อาจมีการทำ “การวิเคราะห์คำขัดแย้งหรือคำตรงข้าม” (Agon analysis) ไปด้วยโดยจะมองไปที่ “สิ่งใดขัดแย้งกับสิ่งใด” (what is vs. what) โดยเมื่อได้คำฝ่ายอธรรมจากขั้นตอนแรก ให้หาคำด้านลบ (satellite terms) คือคำ วลี ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปในทางสนับสนุนคำฝ่ายอธรรม และต้องขัดแย้งกับคู่ตรงข้าม (opponent) ของคำฝ่ายอธรรม ซึ่งก็คือคำฝ่ายธรรมะและคำด้านบวก จากนั้นหาแบบแผนในการเชื่อมโยงกันของกลุ่มคำทั้งหมด

4) ระบุจุดมุ่งหมายหรือเจตนาของผู้ผลิตผลิตรกรรมโดยนำการวิเคราะห์ที่ได้จากขั้นตอนที่สามมาหาคำตอบ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอยกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นด้วยกันคือ (1) งานวิจัยที่เน้นศึกษาคุณภาพหรือคุณลักษณะของผลิตรกรรมต่าง ๆ (2) งานวิจัยที่เน้นศึกษากลวิธีโน้มน้าวใจในผลิตรกรรม ทั้งสองประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1. งานวิจัยที่เน้นศึกษาคุณภาพหรือคุณลักษณะของผลิตรกรรมต่าง ๆ

Windes (1961) ศึกษาคุณภาพของสุนทรพจน์ที่ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาใช้ในการหาเสียงช่วงเลือกตั้ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของสุนทรพจน์ ได้แก่ การพูดประเด็นเพียงประเด็นเดียวในสุนทรพจน์ หัวข้อที่ไม่มีข้อถกเถียง (uncontroversial subject) การพูดโต้แย้งแบบสร้างสรรค์ ผู้ชม/ผู้ฟังมีการตอบสนองและเข้าอกเข้าใจหรือไม่ ผู้พูดสุนทรพจน์ได้ใช้เวลาเพียงใดในการแก้ไข ปรับปรุงแบบร่างสุนทรพจน์ก่อนพูด การพูดเน้นไปที่การแก้ปัญหา มากกว่าการให้ความเห็นหรือข้อสังเกตแก่ผู้ฟังหรือไม่ การพูดเน้นไปที่การแก้ปัญหามากกว่าตัวปัญหาหรือไม่ ต้นเรื่อง (introduction) มีมุกตลกขำขัน เสียดลีหรือไม่ มีการเขียนถ้อยคำให้ผู้รับสารมองเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี มีจรรยาบรรณหรือไม่ (ethical appeals) การพูดเน้นย้ำเรื่องคุณค่ามากกว่าความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงตัวสารระหว่างพูดสุนทรพจน์

2. งานวิจัยที่เน้นศึกษากลวิธีโน้มน้าวใจในผลิตรกรรม

อัญชลี ธีระเนตร (2543) ได้ศึกษากลวิธีโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดย ผลการศึกษาพบว่าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจะจูงใจผู้ฟังโดยเริ่มจากการเล่าเรื่องให้เกิดมโนภาพชัดเจน ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและมีความเชื่อถือในเนื้อหา งานวิจัยของ Suthida Saenla & Rujira Rojjanaprapayon (2015) เรื่อง A Neo-Aristotelian Criticism of Barack Obama's Rhetoric in The State of the Union Addresses of 2010–2014 ศึกษาการใช้วาทกรรมของอดีตประธานาธิบดี บารัค โอบามาในการแถลงนโยบายประจำปีต่อรัฐสภา (The State of the Union Address) ผลการศึกษาพบว่า การดึงดูอารมณ์

ของผู้ฟังเป็นเครื่องมือหลักอย่างหนึ่งในการที่โอบามาใช้ในการโน้มน้าวใจผู้ฟัง นอกจากนี้โอบามายังใช้วิธีการ 4 ประเภท คือ (1) ข้อพิสูจน์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (2) ข้อพิสูจน์ที่มนุษย์สร้างขึ้น (3) การปรับแต่งวาทะ และ (4) ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ ในการโน้มน้าวใจผู้ฟังโดยเพิ่มความน่าเชื่อถือของตนเอง ส่วนงานวิจัยของ Davison (2004) ได้ศึกษาคำปราศรัยของอดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาโดยใช้วิธีวาทวิพากษ์ พบว่าในการที่อดีตประธานาธิบดีจอร์จ เอช ดับเบิลยู บุช กล่าวประณามอิรักกรณีบุกคูเวต ได้พยายามโน้มน้าวใจประชากรโลกให้เห็นด้วย โดยการสร้างภาพจำว่าอิรักเป็นประเทศที่ชั่วร้ายผ่านคำฝ่ายอธรรม “การบุกรุก” (aggression) ในทางกลับกันก็พูดถึงมุมมองด้านบวกต่อสหรัฐอเมริกา ว่าเป็นประเทศเสรีและชอบธรรมผ่านคำฝ่ายธรรมะ “สันติภาพ” (peace)

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยท่านอื่น เช่น Zon, Windes, อัญชลี ธีระเนตร, Saenla & Rojjanaprapayon, Davison ซึ่งให้เห็นถึงการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางศึกษาวาทศาสตร์ในแนวทางน่าสนใจที่แตกต่างกันไป เช่น แนวคิดกลวิธีโน้มน้าวใจ วาทวิเคราะห์ วาทวิพากษ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่ายังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับวาทศาสตร์อีกค่อนข้างมากในต่างประเทศ ทว่าในไทยยังถือว่าไม่มากเท่าไร ซึ่งส่วนใหญ่มักจะศึกษาวาทวิเคราะห์สารและความหมายของงานหรือผลิตภัณฑ์ ไม่เช่นนั้นก็ศึกษากลวิธีการโน้มน้าวใจ แต่งานวิจัยวาทวิพากษ์ยังพบค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในไทย และยิ่งงานวิจัยวาทวิพากษ์โดยอ้างอิงแนวทางของเคนเน็ต เบิร์ก วิธีการวิเคราะห์กลุ่มคำยิ่งน้อยยิ่งกว่า เนื่องจากไม่เป็นที่นิยมเท่าการวิพากษ์ด้วยวิธีการดั้งเดิมแบบอริสโตเติลเสียเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาวาทวิพากษ์และการนำเสนอความคิดหลักในสุนทรพจน์ “ระบือนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” และ “911” ซึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและโลก โดยอ้างอิงแนวทางของเคนเน็ต เบิร์กในการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและการวิพากษ์ด้วยบทวิธี “วิเคราะห์กลุ่มคำและคำคู่ตรงข้าม” (cluster agon analysis) โดยเคนเน็ต เบิร์ก ตามแนวทางวาทวิพากษ์ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล โดยเป็นแหล่งข้อมูลแบบทุติยภูมิซึ่งเป็นข้อมูลประเภทเอกสารและวารสารในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุนทรพจน์หรือวาทวิพากษ์ สุนทรพจน์ทั้งที่เป็นไฟล์เสียงและคำถอดเสียง ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก <http://www.americanrhetoric.com>

การวิพากษ์ด้วยบทวิธี “วิเคราะห์กลุ่มคำและคำคู่ตรงข้าม” (cluster agon analysis) โดยเคนเน็ต เบิร์ก ตามแนวทางวาทวิพากษ์ ผู้วิจัยจะเริ่มจากหาคำสำคัญ และคำ กลุ่มคำ ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปทางสนับสนุนของคำดังกล่าว รวมไปถึงการหารูปแบบสัมพันธ์ภาพ (interrelationship) คำ กลุ่มคำ ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปทางขัดแย้งของกลุ่มคำเหล่านั้นทั้งหมด จากนั้นจะนำผลจากขั้นตอนแรกมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และตีความเจตนาของผู้พูดสุนทรพจน์

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการวิเคราะห์คำสำคัญหลัก รูปแบบสัมพันธภาพ กลุ่มคำ ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปทางสนับสนุนและขัดแย้ง

คำ กลุ่มคำ ประโยค	คำ กลุ่มคำ ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปทางสนับสนุน	รูปแบบสัมพันธภาพ (interrelationship)	คำ กลุ่มคำ ประโยคที่มีความเชื่อมโยงไปทางขัดแย้ง
Atomic	development	การปรากฏใกล้ๆกัน	monopoly
Atomic	danger	การใช้คำว่า “และ” (and) เชื่อม	-

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลุ่มคำศัพท์หลักและคำคู่ตรงข้ามของสุนทรพจน์ “ระบือนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” ของ ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ ผู้วิจัยเริ่มจากการหาคำที่มีความหมายด้านบวกที่เกี่ยวข้องกัน ไปในทิศทางเดียวกันโดยพบทั้งหมด 15 คำคือ (1) the understanding (2) courage (3) happiness (4) dignity (5) desire (6) mankind’s quest (7) assistance (8) only true ways of lessening international tension (9) wisdom (10) faith (11) well-being (12) strength (13) hope (14) atomic (15) independence เมื่อได้คำสำคัญด้านบวกทั้งหมดแล้วจึงจะพิจารณาหาคำที่แทนสิ่งที่ตรงกันข้ามที่สำคัญที่สุดตามความคิดของผู้พูดสุนทรพจน์คือคำฝ่ายธรรมะ (God term) โดยพิจารณาจากหลายๆเกณฑ์ด้วยกันดังต่อไปนี้

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 1 คือความถี่ที่คำ วลี ประโยคนั้นปรากฏออกมา พบว่า คำที่มีความถี่มากที่สุดในการสุนทรพจน์นี้คือ คำว่า “peace” หรือ “สันติภาพ” โดยถูกใช้มากที่สุด 11 ครั้ง

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 2 ความเข้มข้น (intensity) ในแง่ของอารมณ์หรือพลังที่คำนั้นถ่ายทอดออกมาหรือความเข้มแข็งและความชัดเจนของมโนภาพจากคำนั้นๆ พบว่า ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ มักใช้คำที่แสดงจินตภาพภาพที่มนุษย์แสวงหา “peace” เช่นการเปรียบเทียบว่าประเทศกำลังอยู่ในห้องมืดที่มีแต่ความกลัวและต้องพยายามเพื่อที่จะออกไปจากห้องมืดนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 3 คือ การมีความหมายเชื่อมโยงกันกับคำสำคัญอื่น พบว่า ไอเซนฮาวร์ ใช้คำว่า สันติภาพเชื่อมโยงกับคำสำคัญอื่นบ่อยครั้ง เช่น wisdom, courage, happiness, well-being, dignity และอื่น ๆ

จากผลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าคำฝ่ายธรรมะ ซึ่งเป็นคำที่มีความสำคัญที่สุดในสุนทรพจน์ของไอเซนฮาวร์คือ คำว่า “peace” หรือ “สันติภาพ” เนื่องจากเป็นคำที่มีความถี่มากที่สุดในการสุนทรพจน์นี้ รวมถึงเป็นคำที่ให้ความเข้มข้นในแง่ของอารมณ์ รวมไปถึงมีรูปแบบเชื่อมโยงกันกับคำสำคัญอื่น ๆ

ดังนั้นเราสามารถระบุได้ว่าไอเซนฮาวร์ให้ความสำคัญกับสันติภาพ โดยภาพของระบือนิวเคลียร์ในสุนทรพจน์นี้ถูกนำเสนอออกมาในด้านบวก เช่น การพูดถึงการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในอนาคต

ในทางที่เป็นประโยชน์มากกว่าการใช้ระเบิดนิวเคลียร์ในฐานะอาวุธที่มีประสิทธิภาพทำลายล้างสูง ซึ่งไอเซ็นฮาว์มองว่าการทำเช่นนี้ต้องอาศัยความกล้าหาญเนื่องจากชาติมหาอำนาจในขณะนั้นต่างก็แข่งขันสะสมระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสงครามในอนาคตทั้งสิ้น การประกาศว่าจะไม่ใช้ระเบิดนิวเคลียร์ในด้านการทำลายล้างจึงถือเป็นความเสี่ยง ทว่าไอเซ็นฮาว์เชื่อว่าการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในเชิงสร้างสรรค์เช่นนี้สุดท้ายแล้วจะลดความตึงเครียดในช่วงสงครามเย็นได้ นอกจากนี้การมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในอนาคตเชิงสร้างสรรค์จะนำมาซึ่ง พลัง ความหวัง ความเข้าใจ ความอยู่ดีกินดีของมนุษยชาติได้ดังตารางสรุป

ตารางที่ 2 สรุปคำสำคัญใน “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ”

God term	Good terms	Devil term	Satellite terms
peace (ful)	wisdom	fear	-
	courage		
	happiness		
	well-being		
	dignity		
	Only true way of lessening international tension		
	The understanding		
	Atomic		
	strength		
	hope		

การวิเคราะห์กลุ่มคำศัพท์หลักและคำคู่ตรงข้ามของสุนทรพจน์ “911” ของจอร์จ ดับเบิลยู บุช ผู้วิจัยเริ่มจากการหาคำที่มีความหมายด้านบวกที่เกี่ยวข้องกัน ไปในทิศทางเดียวกัน พบทั้งหมด 5 คำคือ (1) American (2) Freedom (3) Justice (4) Muslims (Islam) (5) The United States เมื่อได้คำสำคัญด้านบวกทั้งหมดแล้วจึงจะพิจารณาคำที่แทนสิ่งที่ดีที่สุด สำคัญที่สุดตามความคิดของผู้พูดสุนทรพจน์คือคำฝ่ายธรรมะในสุนทรพจน์นี้ โดยพิจารณาจากหลาย ๆ เกณฑ์ด้วยกันดังต่อไปนี้

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 1 คือความถี่ที่คำ วลี ประโยคนั้นปรากฏออกมา พบว่า คำที่มีความถี่มากที่สุด ในสุนทรพจน์นี้คือ คำว่า “The United States” โดยถูกใช้มากที่สุด 11 ครั้ง (นับรวมคำว่า country, us, America ด้วย) ตามมาด้วยคำว่า “freedom” 5 ครั้ง คำว่า “American” 3 ครั้ง, “justice” และ “Muslims” (นับรวมคำว่า Islam) จำนวนเท่ากันคือ 2 ครั้ง

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 2 ความเข้มข้น (intensity) ในแง่ของอารมณ์หรือพลังที่คำนั้นถ่ายทอดออกมาหรือความเข้มข้นและความชัดเจนของมโนภาพจากคำนั้น ๆ พบว่ามีการใช้ “freedom” ในส่วนแรกและส่วนท้ายของสุนทรพจน์ ด้วยการวางจุดยืนว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแห่งเสรีและประชาชนชาวอเมริกันมีเสรีภาพใน ๆ ทุกด้าน เช่น ในด้านการพูด ในการนับถือศาสนา ในการออกเสียง

โหวต ในการรวมตัวกันและมีเสรีภาพที่จะไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีการใช้คำพ้องความหมายกับ “freedom” คือ “liberty” ดังประโยค “The United States of America is strong,this will be an age of liberty..” นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ทั้งแบบนามนัยโดยใช้ “freedom” แทนประเทศสหรัฐอเมริกา ดังปรากฏในประโยค “freedom itself is under attack” และ “enemy of freedom committed an act of war against our country” และพบการใช้โวหารภาพพจน์แบบบุคคลาธิษฐานเปรียบเทียบ โดยเปรียบ “freedom” เป็นคนที่ต้องถูกปกป้อง เปรียบประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นบุคคลที่กำลังหลบหนีอยู่และเปรียบความอันตรายเป็นผู้เข้ามาโจมตี

พิจารณาจากเกณฑ์ที่ 3 คือ คำสำคัญอื่นที่มีความหมายเชื่อมโยงกัน พบว่า จอร์จ ดับเบิลยู บุช ใช้คำว่า เสรีภาพเชื่อมโยงกับคำสำคัญอื่นบ่อยครั้ง เช่น defend, speech, vote, assemble, pluralism, tolerance เป็นต้น โดยพบว่าพบว่า “freedom” มีการเชื่อมโยงกันกับคำสำคัญอื่น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ (1) การปรากฏใกล้ ๆ กันกับคำอื่น ทั้งหมด 3 ครั้ง (2) มีการใช้คำว่า “และ” เชื่อม ทั้งหมด 1 ครั้งและ (4) การมีความสัมพันธ์ร่วมกันกับอีกคำ 1 ครั้ง

จากผลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าคำที่ฝ่ายธรรมะ ซึ่งเป็นคำที่มีความสำคัญที่สุด ในสุนทรพจน์ของ จอร์จ ดับเบิลยู บุช คือ คำว่า “freedom” หรือ “เสรีภาพ” ถึงแม้จะไม่ใช้คำที่มีความถี่มากที่สุด ในสุนทรพจน์นี้ ทว่าเป็นคำที่ให้ความเข้มข้นในแง่ของอารมณ์มากกว่าคำที่มีความถี่มากที่สุดอย่าง “The United States” ทั้งนี้ พบว่าคำฝ่ายอธรรมคือ “terrorist(ism)” หรือ “(การ/ผู้)ก่อการร้าย” เนื่องจากเป็นคำที่ขัดแย้งกับ “freedom” โดยตรงและบ่อยครั้ง ในประโยค “They (terrorists) hate our freedom” ในสุนทรพจน์นี้บุชจะพยายามวางจุดยืนว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศพหุสังคม และเป็นประเทศแห่งเสรี ประชาชนชาวอเมริกันมีเสรีภาพในทุกด้าน ทั้งในด้านการพูด ด้านการออกเสียง ด้านการนับถือศาสนา เป็นต้น ซึ่งต่างจากผู้ก่อการร้ายที่พยายามจะโจมตีและรุกรานเสรีภาพผู้อื่น และถึงแม้จะเป็นเหยื่อจากการก่อวินาศกรรม แต่อเมริกาก็จะไม่ยอมแพ้ จะต่อกรกับผู้ก่อการร้ายทั้งเพื่อป้องกันไว้ซึ่งเสรีภาพของสหรัฐอเมริกา ดังตารางสรุป

ตารางที่ 3 สรุปคำสำคัญใน “911”

God term	Good terms	Devil term	Satellite terms
Freedom	defend	Terrorist (ism)	Al Qaeda
	America		Terror
	religion		Attack
	speech		Radical
	vote		Islamic extremism
God term	Good terms	Devil term	Satellite terms
	tolerance		Taliban regime
	pluralism		

อภิปรายผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในสองประเด็นคือ (1) การตอบคำถามนำวิจัย และ (2) สรุปผลและอภิปรายผลดังจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การตอบคำถามนำวิจัย

จากผลการศึกษา วาทวิพากษ์และการนำเสนอความคิดหลักที่ปรากฏในสุนทรพจน์ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพและ 911 โดยอาศัยแนวทาง Kenneth Burke วิเคราะห์กลุ่มคำและคำตรงข้ามของวาทวิพากษ์ ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามนำวิจัยที่กำหนดไว้ในเบื้องต้นดังนี้

คำถามที่ 1 : คำฝ่ายธรรมะและกลุ่มคำด้านบวกที่ใช้ส่งเสริมคำพระเจ้าตามกรอบแนวคิดของ Kenneth Burke ที่ปรากฏในสุนทรพจน์ของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ในหัวข้อ “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” และสุนทรพจน์ของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา จอร์จ ดับเบิลยู บุช หลังจากเหตุการณ์วินาศกรรม 911 มีอะไรบ้าง

ผู้วิจัยพบว่าในสุนทรพจน์ “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ได้ใช้คำด้านบวก 10 คำ ได้แก่ (1) ความเข้าใจ (The understanding) (2) ความกล้าหาญ (courage) (3) ความสุข (happiness) (4) ความมีเกียรติ (Dignity) (5) หนทางที่แท้จริงในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ (Only true way of lessening international tension) (6) ปัญญา (wisdom) (7) สวัสดิภาพ (well-being) (8) พลัง (strength) (9) ความหวัง (hope) (10) นิวเคลียร์หรือปรมาณู (Atomic) ในการสนับสนุนคำฝ่ายธรรมะ “สันติภาพ” (peace) ซึ่งเป็นความคิดหลักของสุนทรพจน์นี้

สำหรับสุนทรพจน์ 911 จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้ใช้คำด้านบวก 7 คำ ได้แก่ (1) การป้องกัน (2) อเมริกา (3) ศาสนา (4) การพูด (5) การออกเสียง (โหวต) (6) ความอดทน (7) สังคมพหุนิยม ในการสนับสนุนคำฝ่ายธรรมะ “เสรีภาพ” ซึ่งเป็นความคิดหลักของสุนทรพจน์นี้

คำถามที่ 2 : คำฝ่ายธรรมและคำด้านลบ (satellite terms) ที่ปรากฏในสุนทรพจน์ที่เลือกของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ จอร์จ และดับเบิลยู บุช คือคำใดบ้าง

ในสุนทรพจน์ “ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ ใช้คำฝ่ายธรรม “ความกลัว” มาเป็นคู่ตรงข้ามของ “สันติภาพ” (peace) ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่าไอเซนฮาวร์ใช้คำด้านลบอื่นมาเชื่อมโยงกับคำฝ่ายธรรมแต่อย่างใด

ในสุนทรพจน์ 911 จอร์จ ดับเบิลยู บุช ใช้คำด้านลบ 6 คำ ได้แก่ (1) อัลกออิดะฮ์ (2) ความหวาดกลัว (3) การจู่โจม (4) หัวรุนแรง (5) ลัทธิอิสลามสุดโต่ง (6) ระบอบตาลีบัน ในการสนับสนุนคำฝ่ายธรรม “(การ/ผู้)ก่อการร้าย”

คำถามที่ 3 : เจตนาของสุนทรพจน์ของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ จอร์จ และดับเบิลยู บุช คืออะไร

เจตนาของดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ในการกล่าวสุนทรพจน์นี้คือ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่กองทัพสหรัฐอเมริกา และพยายามโฆษณาชวนเชื่อว่าจะต่อไปนี้จะใช้ระเบิดนิวเคลียร์ในทางที่สร้างสรรค์และเป็น

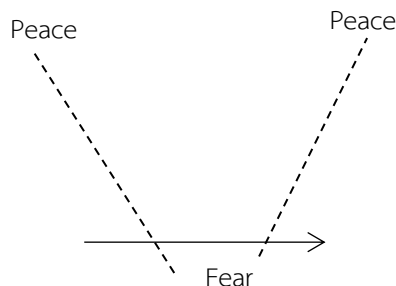
ประโยชน์มากกว่าการทำลายล้าง เพื่อให้ชาวอเมริกันและชาวโลกคลายความกลัวที่มีต่ออำนาจของระบอบนิวเคลียร์

ส่วนเจตนาของจอร์จ ดับเบิลยู บุชในการกล่าวสุนทรพจน์นี้คือ เพื่อปลุกใจให้ชาวอเมริกันคลายความหวาดกลัวหลังเหตุการณ์วินาศกรรม 911 และประกาศว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่ยอมแพ้ และจะต่อกรกับผู้ก่อการร้ายเพื่อคงไว้ซึ่งเสรีภาพของสหรัฐอเมริกา

สรุป

จากผลการศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่กล่าวไปแล้วนั้นผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจดังนี้

- 1) ในสุนทรพจน์ “ระบอบนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” บริบททางประวัติศาสตร์ ณ ขณะนั้นคือ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง คาบเกี่ยวกับช่วงสงครามเย็น ซึ่งชาวอเมริกันและชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความรุนแรงของอำนาจการทำลายล้างของระบอบ นิวเคลียร์ที่ถูกทิ้งที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 100,000 คน ประกอบกับการเกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างมหาอำนาจใหม่สองขั้ว คือสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต เรื่องระบอบเสรีประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ และทั้งสองประเทศนี้ก็มีแสนยานุภาพทางการทหารรวมถึงมีระบอบนิวเคลียร์ในครอบครอง และยังแข่งขันกันพัฒนาและสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ส่งผลให้ประเทศอื่นๆ พยายามพัฒนาและสะสมอาวุธนิวเคลียร์ตามไปด้วย ทำให้ช่วงเวลานั้น ประชากรโลกต่างก็ตกอยู่ในความตึงเครียดและวิตกกังวลต่อสงครามนิวเคลียร์จนกระทั่ง ในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1953 โจเซฟ สตาลินผู้นำสหภาพโซเวียตได้ถึงแก่กรรม จึงเป็นโอกาสอันดีที่ไอเซนฮาวร์ จะอาศัยช่วงการเปลี่ยนผ่านอำนาจของผู้นำสหภาพโซเวียตซึ่งความได้เปรียบโดย พูดถึงปัญหาเรื่องความหวาดกลัวต่อระบอบนิวเคลียร์ ในสุนทรพจน์ “ระบอบนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ” พบว่าเจตนาของไอเซนฮาวร์ในสุนทรพจน์นี้ค่อนข้างตรงไปตรงมาโดยเริ่มจากการปลอบประโลมคลายความกังวลของชาวอเมริกันและชาวโลกที่มีต่อระบอบนิวเคลียร์ และโน้มน้าวว่าอำนาจที่ร้ายแรงของระบอบนิวเคลียร์สามารถใช้ในเชิงที่สร้างสรรค์ มีประโยชน์ต่อมนุษย์ได้ ดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ได้ใช้คำสำคัญด้านบวกหลายคำ เช่น ความเข้าใจ ความกล้าหาญ ความสุข ความมีเกียรติ หนทางที่แท้จริงในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ปัญญา ศรัทธา สวัสดิภาพ ความหวัง นิวเคลียร์หรือปรมาณูในการช่วยเพิ่มความสำคัญให้แก่คำฝ่ายธรรมะ “สันติภาพ” (peace) ซึ่งเขามองว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เป็นประเด็นหลักในสุนทรพจน์ ทั้งนี้ไอเซนฮาวร์ได้ใช้คำฝ่ายธรรมะ “ความกลัว” มาเป็นคู่ตรงข้ามของ “สันติภาพ” (peace) ทว่า ไม่ปรากฏว่าไอเซนฮาวร์ใช้คำด้านลบอื่นมาสนับสนุนคำว่า “ความกลัว” แต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยมองว่าไอเซนฮาวร์ไม่ยากพุดถึงคำที่เชื่อมโยงกับระบอบนิวเคลียร์มากนักเพราะอาจกระตุ้นให้เกิดจินตภาพที่รุนแรง ซึ่งจะขัดแย้งกับเจตนาของสุนทรพจน์นี้ที่ต้องการนำเสนอแต่แง่บวกของระบอบนิวเคลียร์ ทั้งนี้การศึกษาสุนทรพจน์ระบอบนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพสามารถเชื่อมโยงเป็นแผนภาพได้ดังรูป

the understanding	wisdom
courage	Atomic
happiness	well-being
dignity	strength
hope	
only true ways of lessening international tension	

รูปที่ 1 สรุปผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของผลการศึกษาสุนทรพจน์ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ

*เส้นตรงแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปในเชิงสนับสนุนกันและเส้นประแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปในเชิงขัดแย้ง

ทั้งนี้ เป็นหน้าที่สังเกตว่า ถึงแม้ไอเซ็นฮาว์จะเน้นย้ำถึง “สันติภาพ” ในสุนทรพจน์นี้ และกล่าวอ้างว่า จะไม่เสนอข้อเสนอดิ ๆ ให้สหภาพโซเวียตต้องละทิ้งสิ่งที่เป็นของพวกเขาโดยธรรม ทว่าก็ยังเห็นได้ว่าไอเซ็นฮาว์ยังมีการกล่าวถึงสหภาพโซเวียตในแง่ลบโดยใช้คำที่ฟังแล้วรู้สึกน่ากลัว เช่น “dread secret, fearful engines” ดังประโยค

“dread secret and the fearful engines of atomic might are not ours alone.”

“The secret is also known by the Soviet Union.” (Eidenmuller, 2017)

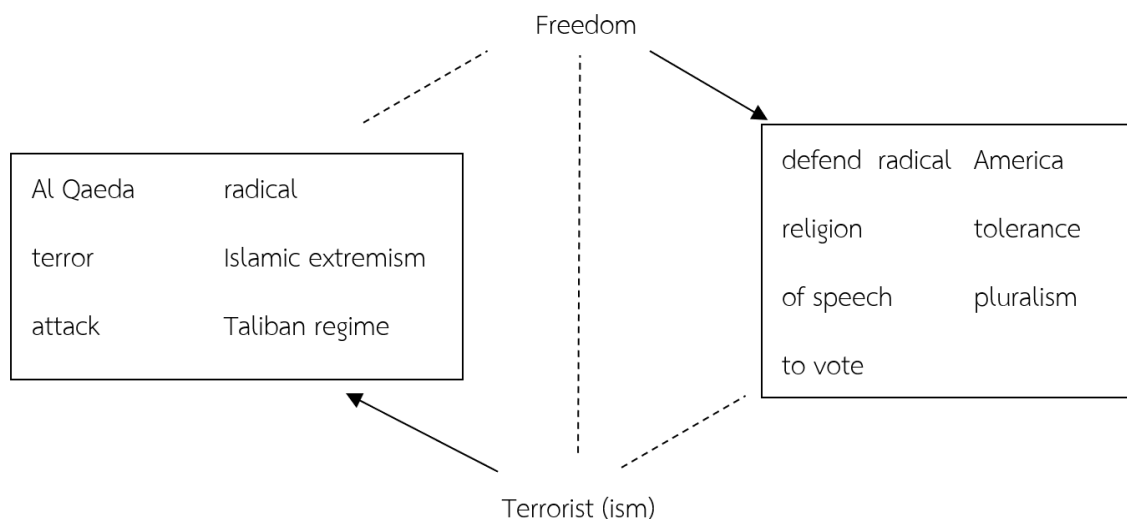
มีการใช้โวหารภาพพจน์เปรียบเทียบถึงสถานการณ์ที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตแข่งขันกันพัฒนาและสะสมอาวุธนิวเคลียร์ว่าเสมือนอยู่ในห้องมืดแห่งความหวาดกลัว (dark chamber of horrors) หรือบางทีก็แฝงการ ข่มขู่เป็นนัย ๆ และผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านประวัติศาสตร์เพิ่มเติม โดยอาจจะมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตก่อน และหลังจาก สุนทรพจน์นี้

2. ในสุนทรพจน์ “911” นั้นพบว่าบุช ใช้ “freedom” เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในสุนทรพจน์นี้โดยมีการใช้คำนี้ทั้งในส่วนแรกและส่วนท้ายของสุนทรพจน์ ด้วยการวางจุดยืนว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแห่งเสรีและประชาชนชาวอเมริกันมีเสรีภาพในทุกหลายด้าน เช่น ในด้านการพูด ในการนับถือศาสนา ในการออกเสียงโหวต โดยบุช ได้ใช้คำด้านบวก 7 คำ ได้แก่ (1) การป้องกัน (2) อเมริกา (3) ศาสนา (4) การพูด (5) การออกเสียง (โหวต) (6) ความอดทน (7) สังคมพหุนิยม ในการสนับสนุนคำว่า “freedom” ใช้คำด้านลบ 6 คำ ได้แก่ (1) อัลกออิดะฮ์ (2) ความหวาดกลัว (3) การจู่โจม (4) หัวรุนแรง (5) ลัทธิอิสลามสุดโต่ง (6) ระบอบดาสบัน ในการสนับสนุนคำฝ่ายธรรม “(การ/ผู้)ก่อการร้าย” ซึ่งหากเปรียบเทียบกับ สุนทรพจน์นิวเคลียร์เพื่อสันติภาพจะสังเกตได้ว่า สุนทรพจน์ 911 จะเน้นคำด้านลบมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเนื่องจากบทบาทของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาสองท่านนี้ต่างกันโดยสิ้นเชิง โดย

จากสุนทรพจน์แรก บทบาทของสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ที่อยู่เหนือกว่าประเทศอื่น ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเคยโจมตีประเทศญี่ปุ่นมาแล้วด้วยระเบิดนิวเคลียร์และ ถือได้ว่าสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นมีอาวุธนิวเคลียร์จำนวนมากที่สุดในโลก รวมถึงมีการขู่ที่จะทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ใส่ประเทศจีนหากไม่นำทัพออกจากสงครามเกาหลี ขณะที่สุนทรพจน์ 911 กล่าวหลังประเทศสหรัฐอเมริกาถูกโจมตีการก่อเหตุวินาศกรรมจึงไม่แปลกที่จะพบคำด่าทอในสุนทรพจน์ 911 เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าบุช พยายามโน้มน้าวใจชาวอเมริกันผ่านกระบวนการ "การเทียบเคียง" (identification) ซึ่งตามแนวคิดของเบิร์ก "การเทียบเคียง" คือกระบวนการที่ผู้พูดนำตนเองเข้าไปเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกับผู้อื่นเช่น กลุ่มเป้าหมายของตน ให้มีความรู้สึกหรือการรับรู้ร่วมกันโดยการใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ การเทียบเคียงจะทำให้เกิดการโน้มน้าวใจผ่านความมีคุณลักษณะบางอย่างร่วมกัน เช่น การมีลักษณะเหมือนกันหรือผ่านประสบการณ์คล้ายกัน และการต่อต้าน (antithesis) สิ่งเดียวกันซึ่งในสุนทรพจน์นี้ บุชใช้การเทียบเคียงแบบการต่อต้านสิ่งเดียวกัน คือผู้ก่อการร้าย "terrorist (ism)" ดังปรากฏในประโยค "They stand against us as we stand in their way" หรือ "they hate our freedoms" ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วม

ผลการศึกษาสุนทรพจน์ระเบิดนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพสามารถเชื่อมโยงเป็นแผนภาพดังรูป

รูปที่ 2 สรุปผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของผลการศึกษาสุนทรพจน์ 911

*เส้นตรงแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปในเชิงสนับสนุนกันและเส้นประแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปในเชิงขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสุนทรพจน์โดยใช้เพียงวิธี Cluster-agon ของเบิร์กเท่านั้น ซึ่งแม้จะใช้ศึกษาความสัมพันธ์และความหมายระหว่างแนวคิด(concepts) กับตัวบทและเจตนาของผู้พูดได้ ทว่ายังใช้ในการประเมินค่าในด้านประสิทธิภาพของสุนทรพจน์ไม่ได้ งานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาว่าสุนทรพจน์ถูกพูด

อย่างไร ปฏิบัติการของผู้ฟังขณะนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ฟัง รวมไปถึงประสิทธิภาพของสุนทรพจน์ เพื่อความลุ่มลึกมากขึ้น

2. ควรตีกรอบการศึกษาให้แคบเข้า โดยอาจทำการวิจัยเปรียบเทียบคุณลักษณะความเหมือนต่างของสุนทรพจน์ของผู้พูดสองท่านในหัวข้อหรือเหตุการณ์เดียวกัน เช่น หัวข้อความเท่าเทียมทางเพศ หรือสุนทรพจน์เนื่องในวันชาติ ทั้งนี้เพื่อความหลากหลายและผลการศึกษาที่แตกต่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. (2525). *พูดได้พูดเป็น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อัญชลี ธีระเนตร. (2543). *กลวิธีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Berthold, C. A. (2009). Kenneth Burkes cluster agon method: Its development and an application. *Central States Speech Journal*, 27(4), 302–309. doi:10.1080/10510977609367908

Burke, K. (1950). *A rhetoric of motives*. Berkeley, CA: Univ. of California Press.

Burke, K. (1966). *Language as symbolic action*. Saratoga Springs, NY: Empire State College, State University of New York.

Burke, K. (1984). *Attitudes toward history*. Berkeley: University of California Press.

Burke, K. (1990). *The Philosophy of literary form*. Berkeley: University of California Press.

Cosmin–Constantin, B., & Claudia, C. E. (2015). Rhetorical critics role and mission in communication. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 197, 167–174. doi:10.1016/j.sbspro.2015.07.078

Davison, L. J. (2004). *Kenneth Burke's cluster–agon method as a tool for rhetorical analysis of presidential addresses* (Unpublished master's thesis). University of Houston. Retrieved April 20, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/323487024_Kenneth_Burke's_Cluster-Agon_Method_as_a_Tool_for_Rhetorical_Analysis_of_Presidential_Addresses

Eidenmuller, M. E. (2017). Atoms for Peace. Retrieved March 13, 2019, from <https://www.americanrhetoric.com/speeches/dwightdeisenhoweratomsforpeace.html>

Eidenmuller, M. E. (2018) George W. Bush Address to Joint Session of Congress Following 9/11 Attacks. Retrieved March 13, 2019, from <https://www.americanrhetoric.com/speeches/dwightdeisenhoweratomsforpeace.html>

- Foss, S. K. (2018). *Rhetorical criticism: Exploration and practice* (5thed.). Long Grove, IL: Waveland Press.
- Rhetoric. (n.d.). (2013). *Merriam–Webster Online*. In Merriam–Webster. Retrieved January 2, 2019, from <http://www.merriam-webster.com/dictionary/citation>
- Rueckert, W. H. (1983). *Kenneth Burke and the Drama of Human Relations*. Berkeley: U of California Press.
- Saenla, S., & Rojjanaprapayon, R. (2015). A Neo–aristotelian criticism of Barack Obama’s rhetoric in the state of the union addresses of 2010–2014. *NIDA Journal of Language and Communication*, 20(24), 38–62.
- Zon, R. S. (2018). The effectiveness of language in speeches by Trump and Shakespeare. Retrieved January 2, 2019, from <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01835625>
- Windes, R. R. (1961). A study of effective and ineffective presidential campaign speaking. *Speech Monographs*, 28(1), 39–49. doi:10.1080/03637756109375309